

DCIDOB 109.

PAKISTAN, A LA RECERCA D'UNA IDENTITAT.

El Pakistan, entre tigre asiàtic i Estat fallit.
Èxits i mancances del desenvolupament econòmic.

Safiya Aftab i Shanza N. Khan

El Pakistan, entre tigre asiàtic i Estat fallit

Èxits i mancances del desenvolupament econòmic

Safiya Aftab i Shanza N. Khan Strategic and Economic Policy Research (SEPR), Islamabad

El Pakistan és segurament un dels estats actualment més crítics per a l'estabilitat global. Aquesta potència nuclear de més de 160 milions d'habitants ha vist com la inestabilitat dins de les seves fronteres augmentava cada cop més des que els Estats Units van llançar la seva Guerra contra el Terror a l'Afganistan. El país està infestat de militants extremistes que amenacen de convertir parts del territori estatal en centres del terrorisme global; l'economia es va esfondrar estrepitosament l'any 2008; i un seguit de crisis polítiques periòdiques continuen desviant l'atenció del Govern de la tasca de què realment s'hauria d'ocupar. Les potències occidentals no deixen de repetir que si la situació es deteriora encara més, l'Estat corre el risc d'esfondrar-se, i aquest esdeveniment podria tenir unes conseqüències catastròfiques no només per als ciutadans pakistanesos, sinó també per als països del seu veïnatge immediat i més enllà. Les veus de l'interior del Pakistan, tot i mirar-se cada cop amb més recel els perills que planen sobre el seu país, són categòriques en considerar que el punt de vista que els arriba de l'exterior és enormement exagerat. Si bé les autoritats pakistaneses reconeixen que el seu país necessita unes quantitats enormes d'ajuda, neguen amb vehemència que el Pakistan estigui a prop del col·lapse.

Aquest article pretén proporcionar una perspectiva general dels reptes econòmics i securitaris a què ha de fer front el Pakistan. Sostenim que, tot i que el Pakistan s'ha tornat cada cop més inestable, l'obsessió que tenen molts forans per destacar els atributs negatius del país és exagerada i contraproduent. Analtzarem primer els aspectes econòmics i després els polítics.

Visió general de l'economia

Actuació des del punt de vista del creixement. Des dels anys seixanta del segle passat, el Pakistan ha experimentat uns índexs mitjans de creixement anual del PIB realment impressionants, a còpia de desenvolupar els estàndards del país. En general, el seu creixement ha estat d'un 5,3% de mitjana. Si bé aquestes xifres no igualen les dels *tigres* de l'Est asiàtic, sí que superen les dels seus veïns i les de molts països en vies de desenvolupament¹. Durant la dècada dels seixanta i la dels vuitanta hi va haver un creixement per sobre de la mitjana, d'un 6,8% i un 6,5% respectivament. Per contrast, durant la dècada dels setanta i la dels noranta hi va haver un creixement econòmic fluix, d'un 4,6% de mitjana. Unes tensions polítiques més grans tant al país com a l'estranger, les proves nuclears de 1998 i les sancions subsegüents, els esforços reformistes intermitents i la dinàmica d'un deute insostenible van caracteritzar la inestabilitat macroeconòmica que va viure el país durant la segona meitat de la dècada dels noranta.

L'octubre del 1999, el Govern civil del primer ministre Nawaz Sharif fou reemplaçat pel Govern militar del general Pervez Musharraf. El creixement romangué fluix fins al 2001-2002. La importància geoestratègica del Pakistan després de l'11-S, enfortida per les reformes que va portar a terme el Govern Musharraf des del 1999, va preparar el terreny a la reestructuració que el Club de París va fer del deute extern del país el desembre del 2001, i al préstec del FMI per reduir la pobresa i facilitar el creixement del gener del 2002. Amb el suport d'un entorn macroeconòmic millorat, una reducció dels dèficits pressupostaris, un deute públic viable, una baixada

important dels tipus d'interès, una inflació relativament baixa i unes reserves exteriors més grans, el creixement econòmic va ser constant.

Fins a mitjan 2007, l'actuació macroeconòmica va ser impressionant. El PIB real del Pakistan va créixer des dels 60.000 milions de dòlars del 2000-2001 fins als 170.000 milions del 2007-2008. Amb un 7%, el creixement real del PIB va ser un dels més alts d'Àsia. Hi va haver una estabilitat relativa dels preus amb una inflació que es va mantenir per sota del 10%. Una inversió directa de l'exterior i una inversió de cartera més grans van finançar l'enfortiment de les reserves; les reserves oficials brutes es van incrementar des dels 2.100 milions de dòlars de l'any 2000 fins als 14.300 milions (3,8 mesos d'importacions) de mitjan 2007. El deute total com a percentatge del PIB va baixar des del 43% de 1999-2000 fins al 30% de 2007-2008.

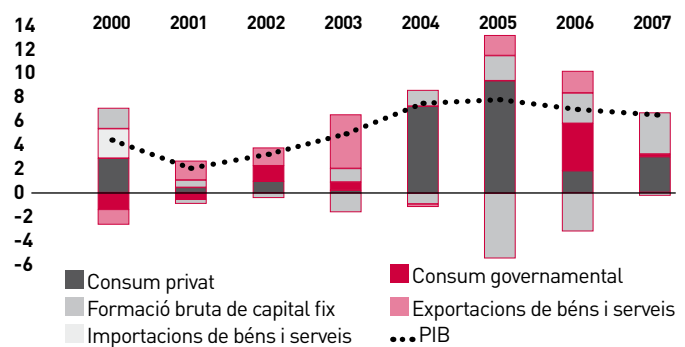
Cal atribuir al Govern el mèrit d'aquest tomb econòmic. El paper dels mercats a l'economia es va ampliar, es va privatitzar un nombre bastant gran d'empreses estatals, es van establir diversos organismes reguladors basats en el mercat i es van prendre un seguit d'iniciatives per tal de reduir el cost de les activitats empresarials al Pakistan. Segons l'FMI, els programes del Pakistan subvencionats amb deute públic durant el període 2000-2004 van ser un èxit gràcies a la fortalesa de la titularitat, particularment la del Govern central. També cal recalcar el paper dels ajuts internacionals en la recuperació del país. De tota manera, malgrat aquestes mesures positives, el creixement va demostrar ser insostenible perquè el Govern s'havia centrat en aconseguir beneficis a curt termini en comptes de posar els fonaments d'una estabilitat a llarg termini.

El Pakistan, per tant, va haver de fer front a un altre revés econòmic. Factors tant interns com externs van contribuir a deteriorar la situació macroeconòmica des del 2007-2008 en endavant. La inacció política per part del nou Govern i un finançament substancial del dèficit fiscal creixent per part del banc central van contribuir a un alentiment del creixement, a una inflació més gran i a un deteriorament considerable de la posició exterior. Un fort creixement de la demanda domèstica, l'augment dels preus dels combustibles i els aliments importats, i una depreciació de la rúpia han contribuït que l'índex de preus al consum creixés fins a un 25% l'octubre del 2008 abans de caure lleugerament a un 21% el gener del 2009. La pujada dels preus d'importació del petroli i un creixement fort i continuat de la demanda agregada han tingut també com a conseqüència un dèficit en el compte corrent extern, i es va passar des d'un excedent a començament de la primera dècada del segle a un dèficit del 8,6% del PIB el 2007-2008. El dèficit fiscal (subvencions a part) s'ha eixamplat igualment fins a un 7,4% del PIB el 2007-2008 després de romandre en uns nivells moderats a començament dels anys 2000. A més a més, els indicadors del mercat financer s'han deteriorat força. L'índex borsari de Karachi, després d'assolir uns nivells rècord a final d'abril del 2008, havia perdut un 40% del seu valor a final d'agost del mateix any.

Així, doncs, què és el que va fallar? No hi ha dubte que, en aparença, l'actuació macroeconòmica del Pakistan entre el 2000 i mitjan 2007 va ser impressionant. Això no obstant, tot i que els índex de creixement eren alts, l'estratègia que se seguia era fràgil i se centrava en els guanys a curt termini. Als ulls dels observadors propers més atents, es van fer palesos, ja des del període inicial, uns quants senyals d'alerta.

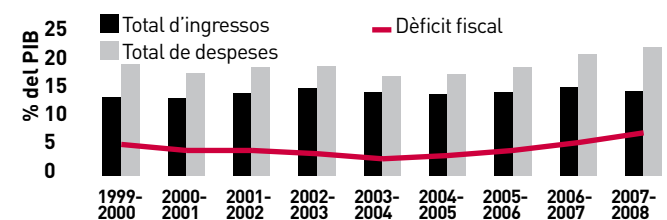
Primerament, el Pla 2005-2010 per al Desenvolupament a Mig Termini del Pakistan preveia que el creixement vindria dels sectors productors de mercaderies de l'agricultura i de la indústria. En canvi, va ser el sector dels serveis, incloent-hi el comerç, el transport, les comunicacions i les finances (especialment el finançament del consum), com també els serveis privats i governamentals, el que va contribuir amb més d'un 50% al creixement global. Un defecte important d'aquest model de creixement va ser la manca de creació d'ocupació².

Figura 1. PIB real per categoria de despesa i contribució al creixement (punts percentuals)

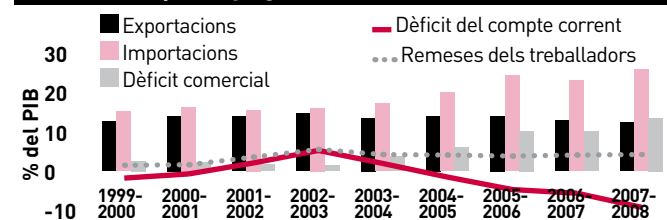
Font: Felipe and Lim (2008) Càlculs realitzats a partir de la base de dades publicada en els *Key Indicators 2007* (ADB 2007)

Figura 2. Tendències en gestió fiscal

Font: *Statistical Supplement of Economic Survey 2007-2008*

Figura 3. Tendències en els components de la balança de pagaments

Font: *Statistical Supplement of Economic Survey 2007-2008*

En segon lloc, la contribució del consum i la inversió en el creixement global va créixer a costa de les exportacions. Les exportacions van contribuir considerablement al creixement del PIB durant el període 2001-2003, però van tornar a baixar durant el període 2004-2007 (Figura 1). Durant aquest darrer període, tant el consum privat com el governamental, com també la formació bruta de capital fix es van convertir en els principals motors del creixement. La transformació és atribuïble a l'increment de les trameses dels treballadors (des de 983 milions de dòlars el 1999-2000 fins als 6.500 milions el 2007-2008), a la inversió estrangera, i també a la política de relançament econòmic (*pump-priming* o encebament de la bomba) esperonada pel crèdit barat. El canvi resultant en els motors es va veure obstaculitzat per la limitació de recursos, ja que la capacitat productiva de l'economia no va augmentar. A més, la manca d'aigua i energia suficients va ser un repte cada cop més gran.

En tercer lloc, els dèficits en els comptes privat, fiscal i exterior es van deteriorar durant el període de creixement 2004-2007. Mentre que els comptes corrents privat, fiscal i exterior van tenir excedents o dèficits inferiors en el període de reforma anterior, tots tres comptes van patir un deteriorament durant aquest període.

– L'estalvi privat ja no va poder seguir el ritme de creixement de la inversió privada. Unes despeses governamentals més grans, acompanyades d'una major confiança comercial, van envair el sector privat. Com a resultat, els coeficients d'inversió van ser superiors a l'estalvi.

– A més, la balança fiscal es va anar deteriorant a mesura que augmentava la despesa governamental (que en part alimentava l'alt creixement), però els esforços de recaptació tributària es van estancar (Figura 2). El 2007-2008, el dèficit fiscal va créixer fins a un 7,4% del PIB i els beneficis de la dècada anterior es van fondre. Els excessos en les despeses que es van fer abans de les eleccions, les subvencions relacionades amb el sector energètic i les disruptcions en la recaptació tributària van ser els principals responsables del dèficit. D'altra banda, l'increment de les despeses durant el període 2006-2008 es va deure en gran part a l'increment de les despeses corrents. Les despeses del desenvolupament, de fet, van patir una davallada.

– D'altra banda, mentre que les importacions van augmentar a causa de l'alt creixement, les exportacions i els ingressos nets de l'exterior van minvar i van provocar un dèficit considerable del compte corrent extern (fins a un 8,6% del PIB durant el període 2007-2008). El dèficit comercial va empitjorar força des del 2004-2005 en endavant (Figura 3). La literatura econòmica ha posat en relleu que la pobra actuació de les exportacions ha estat la raó clau al darrere del floriment del comerç i dels dèficits del compte corrent, particularment durant els anys en què va créixer més. Durant el període 2006-2007, el creixement de les exportacions va caure per sota del 5%. El 2007, els principals productes de l'exportació, que constitueixen el 53% del total de les exportacions del Pakistan, van experimentar un creixement negatiu. La manca de sofisticació de les exportacions, amb una concentració substancial en la gamma baixa dels productes tèxtils i les peces

de vestir, està versemblantment al darrere de la fluixa actuació exportadora del país. El compte corrent, en realitat, es va salvar d'empitjorar gràcies a les transferències corrents i a les remeses de l'estranger.

En quart lloc, el finançament exterior s'ha tornat excessiu i perillosament dependent. El percentatge d'inversió total finançat amb recursos externs ha crescut des d'un 4,2% el 2000-2001 fins a un 38% el 2007-2008. La proporció de la Inversió Estrangera Directa (IED) en recursos externs ha minvat des d'un 57% el 2000-2001 fins a un 27,5% el 2007-2008. La confiança en els préstecs ha crescut substancialment. El 2007-2008, les fonts externes i domèstiques van contribuir aproximadament el mateix en el finançament del dèficit. De tota manera, es calcula que el 2008-2009 aproximadament un 90% del dèficit serà finançat mitjançant fonts externes. Com que el compte de capital exterior és molt volàtil, aquesta dependència planteja un repte important.

Els elevats coeficients de creixement del Pakistan entre el 2000 i mitjan 2007 van ser, fet i fet, el resultat d'un model de creixement centrat en aconseguir un alt creixement a curt termini

Els elevats coeficients de creixement del Pakistan entre el 2000 i mitjan 2007 van ser, fet i fet, el resultat d'un model de creixement centrat en aconseguir un alt creixement a curt termini. L'aflluència de capitals, l'augment de les remeses dels treballadors, i la política del Govern de *pump-priming*³ van donar com a resultat uns alts índexs de creixement. De tota manera, la capacitat productiva de l'economia no va experimentar un increment comparable. A més a més, un esforç tributari insuficient va donar lloc a uns dèficits fiscals molt elevats i l'economia es va veure aclaparada per una balança per compte corrent molt deteriorada.

El dilema de la seguretat

La caiguda de l'economia del Pakistan durant els dos darrers anys ha anat acompanyada d'un clima polític cada cop més difícil de controlar i d'una preocupació creixent per la seguretat, tant interna com externa.

El president Musharraf va gaudir d'un període relativament llarg d'estabilitat política al començament de la seva estada al poder. A final del 2006, però, el carreró sense sortida de la impopular guerra de l'Afganistan i l'inici, el 2003, de les

operacions militars a les àrees tribals del Pakistan van provocar un descontentament cada cop més accentuat, amb els analistes i diversos grups de la societat civil qüestionant cada cop més les raons de la implicació del règim en la guerra contra el terror.

Des d'abril a juliol del 2007, el Govern va estar ficat en un enfrontament amb un grup de clergues sortits del famós seminari de la Mesquita Roja d'Islamabad, les demandes dels quals tenien com a objectiu la imposició de la xària (lleï islàmica) al país. L'embolic es va acabar el juliol del 2007 quan soldats de l'Exèrcit van assaltar la mesquita –una operació que va provocar entre 100 i 1.000 víctimes civils, segons diverses fonts. El setge de la Mesquita Roja va desencadenar una violenta reacció dels extremistes arreu del país, amb una recuada notable dels atacs terroristes, principalment atemptats suïcides, des de final del 2007.

A més dels actes terroristes amb un objectiu concret, a final del 2007 i durant el 2008 es van produir molts més enfrontaments entre els militants extremistes i l'Exèrcit pakistanès. Els enfrontaments van tenir lloc principalment a les Àrees Tribals sota Administració Federal (FATA), tocant a l'Afganistan, a la part meridional de la Província Fronterera del Nord-Oest (NWFP), i a la vall del Swat, i s'hi van veure implicats un bon nombre d'actors. Entre aquests, els membres de la recentment formada Tehrik-e-Taliban Pakistan (TTP), una àmplia coalició de grups que segueixen el model dels talibans i el principal objectiu dels quals és donar suport als grups afganesos que volen fer fora de l'Afganistan les forces de l'OTAN; el Tehrik-e-Nifaz-e-Shariat-e-Mohammadi (TNSM), la principal demanda del qual és l'aplicació de la xària a la divisió de Malakand, formada pels antics estats principescs de Swat, Chitral i Dir, entre d'altres; i un cert nombre de petits grups escindits que patrocinen el conflicte sectari, el radicalisme i, en molts casos, l'activitat criminal. No disposem d'estimacions fiables del nombre de baixes provocades pels enfrontaments entre l'Exèrcit i els grups de militants, però no hi ha dubte que es compten per milers.

És el Pakistan un Estat fallit?

Un gabinet d'estudis estratègics de Washington, el *think tank* The Fund For Peace (FFP), elabora anualment un Índex d'Estats Fallits (IEF), que classifica els països sobre la base de dotze indicadors, que es divideixen en tres categories: social, econòmica i política, a les quals assignen valors segons uns criteris subjectius. L'IEF del 2008 classifica el Pakistan en novè lloc. Dels deu primers països de l'Índex, només el Pakistan, l'Iraq i l'Afganistan es troben fora de l'Àfrica. El Pakistan obté molt males puntuacions en tots els indicadors polítics, i també en alguns dels indicadors socials (particularment en l'indicador sobre els greuges de grup).

És interessant seguir la pista dels llocs que ha ocupat el Pakistan en l'índex al llarg del temps. El 2005, el primer any que es va publicar, el Pakistan fou classificat en un lloc relativament respectable, el 34; això el situava entre els països *moderats*. El 2006, la situació del país s'havia deteriorat molt, i ocupava el novè lloc, no sobre la base de cap canvi estructural, sinó a causa

de les externalitats negatives del devastador terratrèmol d'octubre del 2005, que va desplaçar milions de persones al nord i al nord-oest del Pakistan (això va tenir com a resultat un important deteriorament en el rànquing de l'indicador número 2, sobre moviments massius de refugiats i desplaçats); i que es van afegir a les pressions demogràfiques i als desplaçaments interns (factors que, una altra vegada, van determinar que el país ocupés una posició molt baixa en el rànquing dels indicadors socials). Però sembla que el terratrèmol va servir per centrar l'atenció sobre l'agudització de les discòrdies internes al Pakistan i sobre el deteriorament de la situació des del punt de vista de la seguretat, i el rànquing del país en la categoria dels indicadors polítics també va començar a empitjorar. Després d'una lleugera millora en el rànquing del 2007, quan el Pakistan va ocupar el lloc 12è (sobretot a causa de l'esvaïment de les pressions demogràfiques i socials relacionades amb el terratrèmol), el darrer rànquing, com ja hem esmentat abans, col·loca novament el Pakistan en

La caiguda de l'economia del Pakistan durant els dos darrers anys ha anat acompanyada d'un clima polític cada cop més difícil de controlar i d'una preocupació creixent per la seguretat

un dels deu primers llocs de la llista d'estats fallits, o dels estats considerats inestables.

Fins a quin punt és realista aquesta valoració de la viabilitat del Pakistan com a Estat-nació?

La puntuació del Pakistan en els indicadors econòmics de l'IEF roman al nivell de la majoria dels països en vies de desenvolupament. Això està d'acord amb el detall de l'anàlisi econòmica que hem presentat anteriorment, en què l'actuació oscil·lant del país al llarg dels anys no és diferent, de fet és millor, que la majoria de països en vies de desenvolupament. La caiguda actual, bé que preocupant, no indica un declivi tan irrevocable com per portar el país a la *fallida*. De tota manera, és en les puntuacions socials i polítiques on l'IEF descriu el Pakistan entre els pitjors països del món.

Analitzem per torn els indicadors socials i polítics. En el front social, no hi ha dubte que el Pakistan, comparat amb altres països de la regió, no obté uns resultats gaire bons en indicadors com els índexs de mortalitat materna i infantil, el creixement de

la població o els nivells d'alfabetització i d'escolarització. De tota manera, aquests són temes que s'arrossegueu des de fa temps, i el dèficit del Pakistan en aquest sentit data almenys de la dècada dels seixanta del segle XX, quan els responsables de l'economia del país van optar per la inversió pública directa en els projectes de gestació breu i rendiment alt capaços de potenciar els índexs de creixement a curt termini. Però per molt equivocada que fos aquesta política, que certament ho era, el seu efecte més probable a llarg termini no va ser la inestabilitat, sinó la possibilitat d'experimentar unes ratxes de creixement seguides d'unes fortes davallades, com s'ha pogut comprovar durant les tres o quatre últimes dècades. L'IEF dóna una puntuació molt baixa al Pakistan a causa de la presència d'una quantitat considerable de refugiats procedents de l'Afganistan, i de l'increment en el nombre de persones internament desplaçades en el país. Si bé la presència dels refugiats és un tema de fa temps, el de les persones desplaçades incrementa la tensió existent sobre els serveis socials, i per això es mereix una puntuació baixa. D'una manera més discutible, el Pakistan també obté una puntuació baixa pel que fa a la migració neta, i les persones de l'IEF que atorguen les puntuacions sostenen que el país té un nivell molt elevat de "fuga de persones". De tota manera, la puntuació no aconsegueix reflectir que l'emigració és una arma de doble tall. La fuga de cervells pot tenir com a conseqüència una greu escassetat d'habilitats a curt termini en sectors clau (tot i que no hi ha proves que això sigui el que passa al Pakistan, senzillament perquè les oportunitats d'emigració cap a l'exterior que tenen els pakistanesos continuen sent limitades), però els efectes a llarg termini de disposar d'una força de treball educada i capacitada incrustada en unes economies més dinàmiques poden ser positius, com ho demostra el flux de capital i habilitats que aporten els expatriats xinesos i indis als seus països d'origen.

De tota manera, l'estatus d'Estat fallit o inestable que té el Pakistan es basa sobretot en els indicadors polítics, amb un deteriorament en cinc dels sis indicadors d'aquesta categoria.

L'IEF tendeix a agrupar els problemes polítics i de seguretat. Però a nosaltres ens sembla que és més instructiu separar aquests dos àmbits. En el front de la seguretat (on intervenen actors armats no estatals), les agències estatals, particularment l'Exèrcit pakistanès, estan ficades en un conflicte amb elements que desafien l'autoritat de l'Estat, i que representen una amenaça, no solament per al Govern, sinó per a l'Estat mateix. L'Estat pakistanès ha adoptat diversos enfocaments en aquest conflicte que encara continua. A les FATA, on l'Estat és desafiat per uns grups que possiblement tenen vincles amb la insurgència afganesa i on gairebé amb tota seguretat elements estrangers han penetrat en els grups pakistanesos, l'enfocament estatal ha estat més militarista. Si bé de tant en tant s'han iniciat negociacions, aquestes han tingut gairebé sempre el suport de l'acció militar. A més a més, dos governs pakistanesos successius han permès als Estats Units dur a terme atacs a la regió, malgrat les fortes crítiques que aquests atacs han provocat en el país, i malgrat el fet que l'Exèrcit pakistanès ha expressat les seves reserves sobre l'eficàcia dels atacs. En aquest sentit, en el conflicte de les FATA l'Estat ha

fet un esforç concertat per recuperar el control i, segons les últimes informacions, pot haver començat a tenir èxit.

A la divisió de Malakand, on els militants han demanat l'aplicació de la xària, tot i que ho han fet mitjançant una insurgència sostinguda i molt cruenta, l'Estat ha respost amb un enfocament més matisat, i finalment ha accedit d'una manera general a les seves demandes, en un intent de desactivar la insurgència i de separar el moviment autòcton dels possibles elements estrangers amb uns objectius de més abast. Si bé els mèrits i els demèrits d'aquesta política estan certament oberts a debat, aquesta resposta, que per a alguns és molt discutible, no reflecteix cap desgavell. Bona part del debat sobre els estats fallits s'emmarca en el context de la definició clàssica de Weber de l'Estat com el que manté amb èxit el monopoli en l'ús legítim de la força. Així, doncs, hom pot definir un Estat fallit com aquell en què

Indicadors de l'Índex d'Estats Fallits

Indicadors socials
Intensificació de les pressions demogràfiques
Moviments massius de refugiats o de persones internament desplaçades que provoquen emergències humanitàries complexes
Llegat de greuges de grups que busquen venjança o paranoia de grup
Fugida crònica i sostinguda de persones
Indicadors econòmics
Desenvolupament econòmic desigual entre els diferents grups socials
Declivi econòmic agut i/o sever
Indicadors polítics
Criminalització i/o deslegitimació de l'Estat
Deteriorament progressiu dels serveis públics
Suspensió o aplicació arbitrària de la llei i violació generalitzada dels drets humans
Existència d'un aparell de seguretat que actua com "un Estat dins de l'Estat"
Ascens d'unes elits faccionades
Intervenció d'altres estats o d'actors polítics externs

aquest monopoli comença a desfilarse. Si bé no hi ha cap dubte que aquest monopoli ja s'ha desfilat en algunes parts del Pakistan, particularment a la divisió de Malakand, és important tenir en compte que Weber va formular la seva definició acompanyant-la d'unes quantes reserves importants i reconeixent que en un Estat-nació poden existir sistemes alternatius d'administració de justícia i seguretat sempre que la seva autoritat derivi en darrera instància de l'Estat. En la mesura en què la Constitució del Pakistan permet sistemes diferencials de governança, la imposició d'un sistema diferencial de justícia a Malakand no representa necessàriament un replegament de l'Estat⁴. Cal, naturalment, veure si els canvis judicials proposats continuaran funcionant sota l'àmbit de l'autoritat de l'Estat, o si un grup polític particular exercirà una influència indeguda en el nou sistema. Si es produeix això últim, la legitimitat de l'Estat es veurà certament erosionada. És, però, massa aviat encara per pronunciar-se d'una manera definitiva sobre aquest tema.

Avançant una mica més pel que fa a la separació entre els conflictes relacionats amb la seguretat i els conflictes polítics (els que no impliquen cap grup armat, sinó els partits polítics o la societat civil), una anàlisi de la inestabilitat política al Pakistan mostra que el conflicte polític continua expressant-se en termes estrictament legals i constitucionals. Això no té res a veure amb un repte a l'autoritat de l'Estat, sinó amb el funcionament de l'aparell de l'Estat, i en aquest sentit reflecteix, de moment, una confiança duradora en les institucions estatals per si mateixes. No hi ha dubte que l'actual inestabilitat política i els intents, per part de diversos governs, de minar la independència de la judicatura, la incapacitat de l'Estat de millorar els serveis públics, i la violació sistèmica dels drets humans constitueixen altres tantes amenaces a les perspectives de desenvolupament a llarg termini del país, i també a la seguretat humana dels seus ciutadans en general. Però aquests són uns indicadors que apunten a un Estat amb una actuació pobra, més que no pas a un Estat fallit, i probablement són aplicables a un munt de països en vies de desenvolupament. A més, la resistència que ha mostrat la societat civil pakistanesa a l'hora de defensar la independència dels jutges, dels mitjans de comunicació i l'activisme social en general, dona testimoni de la força, no de la feblesa, del sistema polític.

Conclusió

L'expressió "Estat fallit" és una mica tendenciosa, i cal entendre-la i utilitzar-la amb cautela. Els que preparen l'Índex reconeixen que l'IEF es basa essencialment en uns rànquings subjectius, que al seu torn es basen en els informes dels noticiaris i els articles periodístics. No obstant això, la classificació té, potencialment, greus implicacions geopolítiques i econòmiques, i pot influir no solament en les ajudes i en les entrades de capital en un país, sinó també en els vincles diplomàtics i en els intercanvis *tous* amb la comunitat internacional mitjançant les fires de mostres, els esdeveniments culturals i el turisme, entre altres coses. En aquest sentit, el rànquing ha de ser examinat en el context de l'escenari econòmic, securitari i polític a què ens hem referit més amunt. Si no ho féssim així, podria tenir un impacte contraproduent en les perspectives d'un canvi en el país que està en discussió. En essència, si bé el món s'esforça desesperadament a *salvar* el Pakistan, els punts de vista clarament exagerats que té dels problemes a què ha de fer front el país fan que aquesta tasca sigui encara més difícil. Aquest és exactament el dilema en què es troben les potències occidentals, que estan treballant per millorar el Pakistan i simultàniament fan que aquesta feina sigui molt més àrdua quan reforcen la mala imatge del Pakistan, que ja és prou dolenta per si mateixa.

No hi ha dubte que els dos darrers anys el Pakistan ha estat sacsejat per una sèrie de crisis polítiques i de seguretat, i que algunes de les seves estructures estatals i per a la provisió de serveis s'han vist considerablement afeblides. De tota manera, és més greu la imatge del Pakistan que la realitat sobre el terreny. El perill, però, és que el món no sigui capaç de distingir aquestes dues coses, i que el dèficit d'imatge exacerbi el declivi *real*. El Pakistan necessita un reforç positiu, i no un de negatiu. ●

Notes

1. Pel que fa al PIB per càpita, aquest va créixer, entre el 1960 i el 2005, una mitjana anual d'un 2,6%, mentre que la mitjana dels països en vies de desenvolupament va ser d'un 1,3%, i la dels països de l'Àsia Oriental i el Pacífic d'un 4,5%.
2. Tot i que l'índex d'atur va baixar des d'un 7,8% el 1999-2000 fins a un 5,3% el 2006-2007, aquesta disminució oculta el fet que la subocupació és considerablement alta, i que una proporció cada cop més gran de persones ocupades s'inclouen en la categoria de "treballadors domèstics no remunerats".
3. Nota de l'ed.: Terme que fa referència a l'acció governamental per estimular l'economia, especialment en períodes de recessió, com la despesa de diners en el sector comercial, la retallada d'impostos, o la reducció dels tipus d'interès. Font: www.investopedia.com
4. Vegeu l'apartat XII, capítol 3, sobre les Àrees Tribals, de la Constitució del Pakistan de 1973. L'article 247 permet al governador d'una Àrea Tribal d'Administració Provincial (PATA), que inclou els antics estats principescos de la divisió de Malakand, formular regulacions especials per a la àrea.

Referències bibliogràfiques

- BANC ESTATAL DE PAKISTAN.** *Annual Report 2007-2008 Volume I.* Karachi, 2008.
- BANC MUNDIAL.** *Pakistan Growth and Export Competitiveness.* Report No. 35499-PK. Poverty Reduction and Economic Management Unit. South Asia Region. 2006.
- FELIPE, Jesús i LIM, Joseph.** "An Analysis of Pakistan's Macroeconomic Situation and Prospects". ADB Economics Working Paper Series No. 136. Banc Asiàtic de Desenvolupament, 2008.
- FMI.** *Pakistan: Request for Stand-By Arrangement – Staff Report; Staff Supplement; Press Release on the Executive Board Discussion; and Statement by the Executive Director for Pakistan.* IMF Country Report No. 08/364. Washington, D.C., 2008.
- MINISTERI DE FINANCES.** *Statistical Supplement of Economic Survey 2007-2008.* Government of Pakistan. Islamabad, 2007.

